

Міністерство освіти і науки України
Рівненський державний гуманітарний університет

«ЗАТВЕРДЖЕНО»
Голова приймальної комісії
Рівненського державного
гуманітарного університету
проф. М.І.Боголюбовський
« 01 » 03 2021 р.

**ПРОГРАМА ФАХОВОГО ВИПРОБУВАННЯ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 016 «СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА»,
СПЕЦІАЛІЗАЦІЯ «ЛОГОПЕДІЯ»**

**для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр»
на основі здобутого ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) молодшого
спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра**

Схвалено вченою радою педагогічного факультету
Протокол № 2 від « 23 » лютого 2021 р.

Голова вченої ради
педагогічного факультету проф. В.В. Сілков

Схвалено навчально-методичною комісією педагогічного факультету
Протокол № 1 від « 17 » лютого 2021 р.

Голова навчально-методичної комісії
педагогічного факультету доц. Н.А.Сяська

Голова фахової атестаційної комісії проф. В.В.Сілков

Розробники: проф. І.М.Дичківська
доц. Н.В.Федорова
доц. Н.М.Руденко

Дичківська І.М., Федорова Н.В., Руденко Н.М. Програма фахового випробування зі спеціальності 016 «Спеціальна освіта», спеціалізація «Логопедія» для вступників на здобуття ступеня вищої освіти «Бакалавр» на основі здобутого ступеня (освітньо-кваліфікаційного рівня) молодшого спеціаліста, бакалавра, спеціаліста, магістра. Рівне: РДГУ, 2021. 12 с.

Розробники:

Дичківська І.М., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської РДГУ

Федорова Н.В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської РДГУ

Руденко Н.М., кандидат психологічних наук, доцент кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської РДГУ

Рецензент:

Зданевич Л.В., професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Програма фахового випробування для вступників на здобуття ступеня бакалавра визначає зміст основних професійних компетенцій, критерії оцінки відповідей вступників на фаховому випробуванні, обсяг програми фахового випробування та рекомендовані літературні джерела.

Розглянуто на засіданні кафедри дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської, протокол № 1 від 06.01.2021 р.

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ЗМІСТ ФАХОВИХ ВИПРОБУВАНЬ	6
ФАХОВИЙ ІСПИТ З ЛОГОПЕДІЇ	6
• Логопедія як спеціальна педагогічна наука	6
• Основні механізми усного мовлення	6
• Онтогенез мовленнєвої діяльності	6
• Етіологія порушень мовлення	6
• Класифікації мовленнєвих порушень	6
• Методи логопедичного впливу	6
• Актуальні проблеми сучасної логопедії	7
• Дислалія	7
• Методика корекційної роботи при дислалії	7
• Порушення голосу	7
• Характеристика порушень темпу і ритму мовлення у дітей та їх корекція. Ринолалія	8
• Дизартрія	8
• Заїкання	8
• Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення	8
• Загальне недорозвинення мовлення	9
• Алалія	9
• Афазія	9
• Порушення писемного мовлення (дисграфія, дислексія)	9
• Профілактика мовленнєвих порушень	9
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ВСТУПНИКІВ	10
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	11
ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС	12

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Основною **метою** фахового випробування є оцінювання знань особи та здатності до опанування навчальної програми освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» спеціальності 016 «Спеціальна освіта. Логопедія».

Вимоги до підготовленості вступника:

Суспільно-політична позиція: світогляд та ідейна переконаність; розуміння державної політики в галузі спеціальної освіти й впровадження її в життя; готовність брати участь у суспільному житті колективу; ступінь активності в агітаційно-пропагандистських заходах (лектор, пропагандист, агітатор і т.п.); усвідомлення суспільного обов'язку і громадської відповідальності; суспільно-політична активність.

Професійно-педагогічні якості: ставлення до роботи в дошкільному навчальному закладі в умовах інклюзивної освіти, дошкільному навчальному закладі компенсуючого типу, спеціальному навчальному закладі, навчально-реабілітаційному центрі; інтерес до роботи логопеда; наявність організаторських здібностей до проведення навчальної, оздоровчої та корекційно-розвивальної роботи; товарищескість, гнучкість мислення, толерантність, терпіння, милосердя, любов до дітей.

Пізнавальні якості: бажання вдосконалювати свої знання в галузі спеціальної освіти; потреба в самовихованні; прагнення до вивчення передового досвіду у навчально-виховній та корекційно-розвивальній роботі; вміння планувати роботу; формувати колектив дітей; базові знання спеціальних методик організації навчально-виховної та корекційно-розвивальної роботи з дітьми з порушенням мовлення та особливостями психофізичного розвитку; вміння формувати зміст і форми роботи з батьками й громадськістю в умовах дошкільних навчальних закладів, дошкільних навчальних закладів компенсуючого типу, спеціальних навчальних закладів, навчально-реабілітаційних центрів.

Професійно-педагогічну спрямованість діяльності логопеда (дефектолога) дошкільного навчального закладу, дошкільного навчального закладу компенсуючого типу, спеціального навчального закладу, навчально-реабілітаційного центру необхідно цілеспрямовано розвивати в процесі систематичного навчання у вищому закладі освіти.

Вольові якості, які необхідні логопеду (дефектологу): впевненість у своїх силах і можливостях; дисциплінованість; ініціативність; виконавча дисципліна, організованість; самостійність, зібраність: самовладання; витримка; сміливість у формі виправданого педагогічного ризику; доведення справи до кінця.

Емоційні якості: оптимізм; бадьорість; веселість; невразливість; не обурливість; доброзичливість; стриманість; терплячість; толерантність; розумна довірливість; відносно задоволення успіхами в роботі.

Ставлення до вихованців: любов до дітей; товарищескість; вимогливість; чуйність; тактовність; зацікавлення долею дітей, виражене в педагогічній допомозі, моральній підтримці.

Ставлення до своїх професійних можливостей: прагнення систематично підвищувати професійний рівень; почуття відповідальності; нетерпимість до недоліків; професійна самоосвіта.

Інформація щодо проведення фахового випробування:

- допуск до фахового випробування вступників здійснюється за умови наявності екзаменаційного листка та документа, який засвідчує особу (паспорта, свідоцтва про народження тощо);
- фахове випробування проводиться згідно з розкладом, складеним приймальною комісією РДГУ;
- фахове випробування проходить в усній формі;
- вступникам, які беруть участь в усному фаховому випробуванні дозволяється мати при собі ручку з чорнилом (пастою);
- вступник отримує тільки один комплект екзаменаційних завдань; заміна завдань є

- дозволяється;
- вступник має право звернутися до екзаменаторів з проханням щодо уточнення умов завдань;
 - під час фахового випробування не дозволяється порушувати тишу, спілкуватися з іншими вступниками, користуватися електронними, друкованими, рукописними інформаційними джерелами;
 - запис відповіді на екзаменаційні завдання здійснюється в аркуші усної відповіді, під якою ставиться підпис вступника та членів екзаменаційної комісії;
 - вступники, які не з'явилися на фахове випробування без поважних причин у визначений розкладом час, до участі у подальших випробуваннях не допускаються; за наявності поважних причин, підтверджених документально, вступники можуть бути допущені до пропущеного вступного випробування з дозволу відповідального секретаря приймальної комісії в межах встановлених термінів та розкладу вступних випробувань;
 - перескладання фахового випробування не дозволяється.

Програми фахових випробувань окреслюють зміст основних проблем з названих вище навчальних дисциплін, які пропонуються для підготовки вступника до вступного випробування. На основі програм фахових випробувань кафедрою дошкільної педагогіки і психології та спеціальної освіти імені проф. Т.І. Поніманської складаються комплекти білетів, кожен з яких містить питання з різних навчальних дисциплін.

Усі питання сформульовані таким чином, щоб вступник міг не тільки пригадати і висвітлити відомі йому теоретичні положення педагогічної та методичної науки, але виявити рівень своєї педагогічної компетенції.

Норми часу, відведені на проведення вступних випробувань (відповідно до наказу МОН України) від 27 серпня 2002 року № 450): на проведення консультацій перед вступним випробуванням – 2 години на потік (групу); на проведення вступних випробувань в усній формі – 0,25 год. на одного вступника (кількість членів комісії на потік (групу) вступників не більше трьох осіб).

Порядок оцінювання результатів фахового випробування.

Оцінювання відповіді вступника на фаховому випробуванні здійснюється членами екзаменаційної комісії, призначеної згідно з наказом ректора, за 200-бальною шкалою. Підставою для формування оцінки є правильність, логічність, глибина відповіді, вміння аналізувати проблеми, які стосуються змісту відповіді, виробляти самостійні оцінки та рішення щодо розв'язання таких проблем.

ЗМІСТ ФАХОВИХ ВИПРОБУВАНЬ

ФАХОВИЙ ІСПИТ З ЛОГОПЕДІЇ

Логопедія як спеціальна педагогічна наука. Поняття про мовлення як функціональну систему. Мовленнєва норма і порушення мовлення.

Логопедія як наука про порушення мовлення, про методи їхнього попередження, виявлення й усунення засобами спеціального навчання і виховання. Історичні віхи.

Предмет і об'єкт логопедії. Теоретичні і практичні задачі логопедії.

Методологічні принципи логопедії: загальнодидактичні (науковість, систематичність, доступність, наочність, виховуючий характер навчання, свідомість та активність, індивідуальний підхід) та специфічні (принцип розвитку, онтогенетичний принцип, принцип системності, принцип комплексності, принцип зв'язку мовлення з іншими сторонами психічного розвитку дитини, принцип діяльнісного підходу).

Методи, що використовуються в логопедії: організаційні, емпіричні, кількісні, інтерпретаційні.

Значення логопедії. Взаємозв'язок логопедії з науками психолого-педагогічного, медико-біологічного і лінгвістичного циклів.

Основні механізми усного мовлення. Анатомо-фізіологічні механізми мовлення. Мовлення як продукт взаємодії окремих мозкових структур.

Периферичний мовленнєвий апарат, його основні відділи: дихальний (енергетична система), фонаторний (резонаторна система) і артикуляційний (генераторна система).

Мовленнєва діяльність, її структура та компоненти: мова, мовлення, мовленнєва діяльність; одиниці мови та мовлення.

Онтогенез мовленнєвої діяльності. Дослідження дитячого мовлення у вітчизняній психології і психолінгвістиці.

Загальна періодизація мовленнєвого розвитку дитини.

Етіологія порушень мовлення. Розвиток уявлень про етіології порушень мовлення. Сучасні відомості про причини мовленнєвих порушень: органічні і функціональні, центральні і периферичні причини.

Ендогенні (внутрішні) і екзогенні (зовнішні) шкідливості в етіології мовленнєвих розладів.

Роль спадкоємних факторів у сполученні з екзогенно-органічними і соціальними факторами в появі мовленнєвих порушень.

Первинні і вторинні порушення. Складність і поліморфність факторів, що викликають мовленнєві порушення.

Класифікації мовленнєвих порушень. Проблема систематизації мовленнєвих розладів. Сучасні класифікації мовленнєвих порушень.

Клініко-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники, принципи групування, аспекти, властивості, педагогічні цілі, вік, форми мовлення.

Психолого-педагогічна класифікація: час виникнення, прихильники, принципи групування, аспекти, властивості, педагогічні цілі, вік, форми мовлення.

Групи мовленнєвих порушень і їхні види.

Методи логопедичного впливу. Логопедичний вплив – педагогічний процес, в якому реалізуються завдання коригуючого навчання і виховання.

Методи логопедичного впливу: практичні (вправи, ігри, моделювання), наочні (спостереження, перегляд малюнків, картин, профілів артикуляції, діафільмів,

кінофільмів, прослуховування магнітофонних записів тощо), словесні (розповідь, бесіда, читання).

Актуальні проблеми сучасної логопедії. Ефективність логопедичної роботи та фактори, що її зумовлюють. Вимоги до особистості логопеда і його професійної підготовки на сучасному рівні. Соціальна роль логопеда.

Дислалія. Загальна характеристика вад звукової системи мови. Трагування вимовних порушень і перша поява терміну «дислалія».

Вплив вад звуковимови на оволодіння грамотою, на розвиток особистості дитини. Прості і складні дислалії.

Форми дислалії — функціональна і механічна (органічна). Класифікація функціональної дислалії з урахуванням природи порушення, актуального для логопедичного впливу – фонематичного чи фонетичного, або їхніх комбінацій.

Акустико-фонематична дислалія, артикуляторно-фонематична, артикуляторно-фонетична.

Механічна дислалія, її зумовленість аномаліями в будові артикуляційного апарату. Характер дефекту вимови звуків при даній формі.

Методика корекційної роботи при дислалії. Способи і прийоми виявлення недоліків звуковимови у дітей. Мета, зміст та методика обстеження дитини з дислалією.

Обстеження артикуляційного апарату, дрібної моторики, звуковимови, фонематичних процесів.

Оформлення необхідної логопедичної документації; заповнення мовленнєвої картки. Методика логопедичного впливу при дислалії.

Основні етапи традиційної корекційно-педагогічної роботи з усунення недоліків звуковимови: підготовчий етап, етап формування первинних вимовних умінь і навичок, етап формування комунікативних умінь і навичок.

Зміст логопедичної роботи з усунення мовленнєвих вад: розвиток фонематичних процесів (уваги, сприймання); розвиток артикуляційної моторики; розвиток дрібної моторики пальців рук; формування (постановка) правильної вимови звуку: за наслідуванням, з механічною допомогою (з використанням логопедичних зондів), змішаний спосіб постановки звуків; диференціація поставленого і змішаного звуку у вимові. Послідовність автоматизації поставленого звуку: автоматизація звуку у складах (прямих, обернених, із збігом приголосних); автоматизація звуку в словах (на початку слова, в середині, кінці); автоматизація звуку у реченні; автоматизація звуку у чистомовках і віршах; автоматизація звуку в коротких і довгих оповіданнях, автоматизація звуку у розмовній мові.

Урахування взаємозв'язку звуків при виборі послідовності їхньої постановки при складній дислалії. Терміни і тривалість логопедичних занять.

Види логопедичних занять – індивідуальні, під групові, фронтальні. Організація занять з урахуванням провідної діяльності дитини і спрямування на стимуляцію її пізнавальної активності.

Порушення голосу. Поняття про висоту, силу, тембр – об'єктивні характеристики голосу. Розвиток голосу у дітей. Значення дихання в голосоутворенні: типи фізіологічного дихання – грудний, черевний, змішаний.

Період мутації голосу у дітей – початкова, пікова і кінцева стадії. Зміни голосу в піковій стадії мутації. Ознаки тривалої і патологічної мутації – зміни висоти, падіння сили і порушення тембру голосу.

Профілактична і корекційна робота логопеда в цей період. Профілактика порушень голосу. Психічні та соціальні наслідки порушень голосу.

Характеристика порушень темпу і ритму мовлення у дітей та їх корекція. Короткі історичні відомості про виникнення порушень темпу і ритму мовлення у дітей. Характеристика темпу і ритму мовлення у дітей та їх порушення.

Брадїлалія, тахілалія, фізіологічні затинання, ітерації, їх причини та прояви. Обстеження дітей з порушеннями темпу мовлення. Методика корекційної роботи з усунення порушень темпу і ритму мовлення у дітей. Профілактика недоліків темпу мовлення у дітей.

Ринолалія. Визначення, причини і механізм порушення. Форми ринолалії: відкрита, закрита, змішана.

Причини порушення звуковимови: порушення артикуляційної моторики; патологічна поза язика; порушення мовленнєвого дихання; деформації зубощелепної системи. Акустико-артикуляційні особливості фонем: голосні фонем, губні приголосні фонем, язичні приголосні фонем. Причини порушення тембру голосу: гіперназальність (визначення, характеристика); характеристика голосу в доопераційній і післяопераційній періоди.

Причини та види вроджених розщелин губи, твердого і м'якого піднебіння. Оперативне втручання при вроджених розщелинах. Вплив розщелин на загальний та мовленнєвий розвиток дітей.

Дизартрія. Поняття про структуру мовленнєвого дефекту при дизартрії. Клінічні симптоми дизартрії. Форми дизартрії за клінічною класифікацією (в залежності від осередку ураження). Псевдобульбарна дизартрія. Бульбарна дизартрія. Екстрапірамідна (підкіркова) дизартрія. Кіркова дизартрія.

Принципи корекційно-педагогічного впливу. Діагностика та обстеження дітей з дизартрією.

Система корекційної логопедичної роботи.

Психічні та соціальні наслідки дизартрії.

Заїкання. Біологічні і соціальні фактори ризику в розвитку заїкуватості. Роль спадковості, середовища, виховання. Визначення невротичної і неврозоподібної форм заїкуватості, їх характеристики: роль біологічних і психологічних факторів в етіопатогенезі невротичної форми заїкання; значення біологічного фактора в розвитку неврозоподібної форми заїкання; особливості анамнезу, що стосується моторного й мовленнєвого розвитку дитини з різними формами заїкання; особливості динаміки двох форм заїкання; психолого-педагогічна характеристика дітей з невротичною та неврозоподібною формами заїкання.

Принципи організації логопедичної роботи з дітьми, що заїкаються. Комплексний підхід до подолання заїкання. Психотерапевтичний вплив. Лікувально-педагогічні заходи.

Сучасні методики подолання заїкання в дітей дошкільного віку. Психічні та соціальні наслідки заїкання.

Фонетико-фонематичне недорозвинення мовлення. Аналіз базових теоретичних положень, що лежать в основі змісту поняття ФФН.

Фізіологічний аспект вивчення: дані фізіології органів слуху і мовлення, роль слуху в розвитку мовлення дитини.

Психологічний аспект вивчення проблеми: онтогенетичні особливості розвитку фонетико-фонематичної сторони мовлення; взаємозв'язок у розвитку фонематичного слуху і звуковимови; значення фонематичного слуху для повноцінного розвитку фонематичного аналізу і синтезу, і оволодіння процесами читання і письма.

Визначення поняття ФФН. Структура дефекту при ФФН. Несформованість звукової сторони мовлення, види й особливості звукових порушень при ФФН (заміни, змішування, порушення протиставлення). Несформованість фонематичного сприйняття, характеристика

фонематичних порушень.

Загальне недорозвинення мовлення. Загальне недорозвинення мовлення як мовленнєве порушення. Медичний, психологічний, психолінгвістичний аспекти до проблеми ЗНМ.

Недорозвинення мовлення як порушення оволодіння системою мови. Патогенетичні і психолого-педагогічні критерії аналізу мовленнєвого розвитку.

Характеристика рівнів ЗНМ.

Алалія. Визначення алалії. Причини, локалізація, механізм порушення. Алалія як системне порушення мовленнєвої діяльності. Короткі відомості з історії вивчення алалії.

Диференціальна діагностика алалії й інших форм порушень мовлення: порівняльний аналіз алалії і недорозвинення мовлення при олігофренії; алалії й афазії; алалії і дислалії, ринолалії, дизартрії; алалії і тимчасової затримки мовленнєвого розвитку функціонального характеру.

Зміст та завдання корекційно-педагогічної роботи при алалії.

Афазія. Визначення афазії. Причини, локалізація, механізм порушення. Афазія як системне порушення мовленнєвої діяльності.

Диференціальна діагностика афазії й інших форм порушень мовлення: порівняльний аналіз афазії і недорозвинення мови при олігофренії, ЗПР; афазії й алалії; афазії і дислалії, дизартрії; афазій й туговухості.

Основні форми афазій, їх характеристика (акустико-гностична, акустико-мнестична, семантична, динамічна, аферентна моторна, еферентна моторна форми).

Зміст та завдання корекційно-педагогічної роботи при афазії.

Порушення писемного мовлення (дисграфія, дислексія). Визначення поняття «письмо». Функціональні системи письма. Операції письма. Види письма і його основні навички.

Читання. Психологія акта читання. Процес оволодіння читанням в нормі.

Відмінності процесів читання і письма.

Основні психічні операції читання. Види читання.

Умови формування навичок читання і письма в нормі.

Навчання читанню в ранньому віці. Швидкісне читання. Профілактика порушень письма і читання.

Методика логопедичної роботи з подолання порушень писемного мовлення.

Профілактика мовленнєвих порушень. Профілактика – використання запобіжних заходів по запобіганню аномального розвитку мовлення.

Значення ранньої діагностики відхилень у психофізичному розвитку дитини для попередження мовленнєвої патології.

Вторинна профілактика. Значення порушень мовлення для психічного розвитку дитини, формування її особистості і поведінки. Поведінка батьків, спрямована на розвиток спілкування і психічних функцій дитини.

Третинна профілактика. Зміст педагогічних заходів, спрямованих на трудове виховання і професійну орієнтацію дітей і підлітків з мовленнєвою патологією.

Пропаганда педагогічних і корекційно-педагогічних знань серед населення. Єдність виховних і педагогічних вимог дитячих установ, школи і родини.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ ВСТУПНИКІВ НА ФАХОВОМУ ВИПРОБУВАННІ

Рівень професійної компетентності вступників оцінюється за 200-бальною шкалою.
Виділені такі рівні компетентності.

I рівень – початковий. Відповіді вступника на теоретичні питання елементарні, фрагментарні, зумовлюються початковими уявленнями про сутність психолого-педагогічних та методичних категорій. У відповідях на практичні та творчі завдання вступника не виявляє самостійності, демонструє невміння аналізувати діяльність учасників навчально-виховного процесу, приймати рішення.

II рівень – середній. Вступник володіє певною сукупністю теоретичних знань, практичних умінь, навичок, здатний виконувати завдання за зразком, володіє елементарними вміннями здійснювати пошукову, евристичну діяльність, самостійно здобувати нові знання.

III рівень – достатній. Вступник знає істотні ознаки понять, явищ, закономірностей, зв'язків між ними, а також самостійно застосовує знання в стандартних ситуаціях, володіє розумовими операціями (аналізом, абстрагуванням, узагальненням тощо), вміє робити висновки, виправляти допущені помилки. Відповідь повна, правильна, логічна, обгрунтована, хоча їй і бракує власних суджень.

IV рівень – високий. Передбачає глибокі знання з педагогіки, психології та методик дошкільної освіти, ерудицію, вміння застосовувати знання творчо, здійснювати зворотній зв'язок у своїй роботі, самостійно оцінювати різноманітні життєві ситуації, явища, факти, виявляти і відстоювати особисту позицію. Відповідь вступника свідчить про його уміння адекватно оцінити власні здібності, можливості, рівень домагань, психологічні особливості; вибрати найефективніший варіант поведінки в тій чи іншій ситуації; регулювати власні емоційні стани, долати критичні педагогічні ситуації тощо.

Таблиця відповідності рівнів компетентності значенням 200-бальної шкали оцінювання відповідей вступників під час фахового випробування

Рівень компетентності	Шкала оцінювання	Національна шкала оцінювання
Початковий відповіді вступника невірні, фрагментарні, демонструють нерозуміння програмового матеріалу в цілому	0-99	незадовільно
Середній відповіді вступника визначаються розумінням окремих аспектів питань програмного матеріалу, але характеризується поверховістю та фрагментарністю, при цьому допускаються окремі неточності у висловленні думки	100-149	задовільно
Достатній відповіді вступника визначаються правильним і глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу, але при цьому допускаються окремі неточності не принципового характеру	150-179	добре
Високий відповіді вступника визначаються глибоким розумінням суті питання програмного матеріалу.	180-200	відмінно

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Гаврилова Н.С. Порушення фонетичного боку мовлення у дітей. Монографія. Кам'янець-Подільський: ТОВ Друк-Сервіс, 2011. 200 с.
2. Даніелс Е. Залучення дітей з особливими потребами до загальноосвітніх класів. Львів: Т-во Надія, 2000. 255 с.
3. Дегтяренко Т.М. Корекційно-реабілітаційна робота в спеціальних дошкільних закладах для дітей з особливими потребами: навчальний посібник. Суми: ВТД Університетська книга, 2008. 302 с.
4. Дичківська І.М., Косарева Г.М. Формування толерантного ставлення до дітей з особливими потребами в умовах інклюзії : монографія. Рівне : Видавець О. Зень, 2019. 252 с.
5. Журавльова А.Є. Домашня логопедія без проблем: книга для батьків, які хочуть самі навчити дитину правильно вимовляти звуки. Харків.: Видавничий дім Школа, 2006. 112с.
6. Закон України «Про охорону дитинства» *Відомості Верховної Ради*. 2001. № 30. С. 142-150.
7. Закон України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» *Відомості Верховної Ради*. 2006. № 2-3. С. 36-42.
8. Ілляшенко Т.Д. Корекція психосоціального розвитку дітей з церебральним паралічем у реабілітаційному центрі (Дошкільний і молодший шкільний вік). К.: Ніка-Центр, 2003. 155 с.
9. Ілляшенко Т.Д. Як навчати дітей з порушеннями психофізичного розвитку. К.: Ніка-Центр, 2003.
10. Колупаєва А.А., Савчук Л.О. Діти з особливими освітніми потребами та організація їх навчання: наук.-метод. посіб. Київ: Наук. світ, 2010. 196 с.
11. Колупаєва А.А. Педагогічні основи інтегрування школярів з особливостями психофізичного розвитку у загальноосвітні навчальні заклади: Монографія. К.: Педагогічна думка, 2007. 458 с.
12. Концепція спеціальної освіти осіб з особливостями психофізичного розвитку в найближчі роки та перспективу. Київ, 2003.
13. Кочерга О. В. Психофізіологія шестирічних першокласників і адаптація до школи. К.: Літера ЛТД, 2010, с. 98.
14. Манько Н.В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку: науково-методичний посібник. К.: КНТ, 2008. 256 с.
15. Марченко І. С. Педагогічні заходи з формування комунікативної поведінки дітей із дизартрією при ДЦП: навч.-метод. посібник. К.: Слово, 2013. 96 с.
16. Миронова С.П. Підготовка вчителів до корекційної роботи в системі освіти дітей з вадами інтелекту: монографія. Кам'янець-Подільський, 2007. 304 с.
17. Нижник Л. Допомога дітям з особливими потребами. К.: Ніка-Центр, 2004. 112 с.
18. Одинцова Т.С. Заикание у детей. Ростов н/Д: Феникс, 2000. 288 с.
19. Порядок комплектування дошкільних навчальних закладів (груп) компенсуючого типу / Наказ Міністерства освіти і науки України та Міністерства охорони здоров'я від від 27.03.2006. – № 240/ 165.
20. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка: [підручник]. Частина I – Загальні основи корекційної психопедагогіки (олігофренопедагогіки). Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. 238 с.
21. Холковська І.Л. Корекційна педагогіка. Вінниця: ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 2007. С. 6-23.
22. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія: навчальний посібник / За заг. ред. М.К. Шеремет, І.В. Мартиненко. Київ: КНТ, 2008. 380 с.

23. Шеремет М.К. Логопедія: Навч. підручник. К.: Видавничий Дім Слово, 2010. 672 с.
24. Шеремет М.К., Ревуцька О.В. Логопедія (корекційна робота при дислалії): навчальний посібник. К. 2009. 244 с.
25. Шеремет М.К., Мартиненко І.В. Хрестоматія з логопедії: Історичні аспекти. Дислалія. Дизартрія. Ринолалія: навчальний посібник. К.: КНТ, 2008. 380 с.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РЕСУРС

1. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej> – програми розвитку дітей з порушеннями психофізичного розвитку.
2. <https://mon.gov.ua/ua/tag/inklyuzivne-navchannya> – інклюзивне навчання.
3. <http://logoclub.com.ua> – логопедичний сайт, де зібрані методичні поради, практичні рекомендації та весь комплекс необхідних матеріалів для розвитку мовлення дітей, попередження та подолання мовленнєвих порушень, а також підвищення результативності корекційно-розвивальної роботи.
4. <http://www.uasp.org.ua> – українська асоціація корекційних педагогів.
5. <http://iod.gov.ua/events.php> – Інститут обдарованої дитини НАПН України
6. www.students.net.ua – український освітній портал для студентства
7. www.osvita.org.ua – освітній портал, що містить структуровані освітні ресурси України, базу даних ВНЗ України і Росії.
8. www.school.edu-ua.net – освітній сайт, який представляє в Інтернеті українські навчальні програми, підручники, довідники, методичні посібники
9. www.mon.gov.ua – сайт Міністерства освіти і науки
10. www.nbu.gov.ua – сайт бібліотеки ім. В.Вернадського
11. <http://www.rshu.edu.ua> – офіційний сайт Рівненського державного гуманітарного університету.